

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav bohemistických studií**

Bakalářská práce

Ngo Thi Quynh Nga

**Symbolika zvířat v české frazeologii a její porovnání
s frazeologií vietnamskou**

**Animal Symbols in Czech Phraseology in Comparison
with Vietnamese Phraseology**

V Praze 2011

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pešička

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Jiřímu Pešíčkovi za jeho trpělivost, cenné rady a ochotnou pomoc při zpracování mé bakalářské práce. Srdečné poděkování patří také kamarádce Evě Pechové za její rady a připomínky. V poslední řadě bych chtěla poděkovat své rodinně a přátelům za jejich podporu.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

Podpis

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zaměřuje na srovnání symboliky spojené s výskytem pojmenování vybraných druhů zvířat v české a vietnamské frazeologii a idiomatice a v této souvislosti se pokouší o jistou obecnou charakteristiku této symboliky. Skládá se ze dvou větších celků věnovaných jednak přirovnáním, jednak příslovím. V obou případech jsou vybrané frazeologické jednotky charakterizovány z hlediska formálního i sémantického a podle možností jsou konstatovány shody a podobnosti v obou jazycích. Pramennou výzkumnou základnu pro tuto práci tvořily z české strany *Slovník české frazeologie a idiomatiky (1. díl – Přirovnání a 4. díl – Výrazy větné)*, z vietnamské strany to byl *Từ điển Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam* (Slovník vietnamských frazémů / idiomů a přísloví).

Klíčová slova: frazém, idiom, přirovnání, přísloví, zvířata

ANNOTATION

The topic of this thesis is the comparison of symbols associated with occurrence of denomination of selected animal species in Czech and Vietnamese phraseology and idiomatics. In this respect it is an attempt to submit general characteristics of these symbols. The thesis consists of two main sections. The first section concentrates on parables, second one on proverbs. In both sections we characterized selected phraseological units from formal and semantic points of view and, if possible, we identified coincidences and similarities in both languages. Main Czech sources on which is this thesis based were two volumes of *Slovník české frazeologie a idiomatiky (1. díl – Přirovnání a 4. díl – Výrazy větné)* - Dictionary of Czech phraseology and idiomatic (1st part – Parables and 4th part – Sentential expressions), from Vietnamese point of view the main source was *Từ điển Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam* - Dictionary of Vietnamese phraseology / idiomatics and proverbs.

Keywords: phraseology, idiomatics, parables, proverbs, animals

OBSAH

1. Úvod	8
2. Frazeologie a idiomatika obecně	10
2.1 České pojetí	10
2.2 Klasifikace frazémů	10
2.3 Vietnamské pojetí	11
3. Zvířata v evropském kontextu	12
3.1 Symbolika zvířat ve vietnamském pojetí	12
4. Přirovnání	15
4.1 Podobnost	15
4.2 Přirovnání v českém pojetí.....	15
4.3 Přirovnání ve vietnamském pojetí	15
4.4 Komponenty přirovnání.....	16
4.4.1 Formální stránky komponentů	16
4.4.2 Sémantické hledisko.....	17
4.5 Komponenty ve vietnamském přirovnání.....	17
5. Přirovnání s názvy zvířat	18
5.1 Obecně.....	19
5.2 Zooapelativa v českém přirovnání.....	21
5.2.1 Pes.....	21
5.2.2 Kočka.....	23
5.2.3 Myš.....	25
5.2.4 Kůň.....	27
6. Přísloví	29
6.1 Výrazy větné	30
6.2 Komponenty	29
6.2.1 Formální stránka komponentů.....	29
6.2.2 Sémantická stránka komponentů.....	29
6.3 Klasifikace strukturní	30
6.4 Transformace	32
6.4.1 Transformace mezirovinné.....	32
6.5 Přísloví v češtině.....	33
6.5.1 Přísloví ve vietnamštině.....	34

6. 6 Přísloví s názvy zvířat.....	36
7. 6 Zooapelativa v příslovích.....	38
7. 6. 1 Pes	38
7. 6. 2 Kočka.....	39
7. 6. 3 Pták / Ptáče / Ptáček.....	40
7. 6. 4 Kůň.....	41
7. Drak.....	42
8. Závěr	44
Seznam literatury	45
Internetové zdroje.....	46

SEZNAM ZKRATEK

A - adjektivum, přídavné jméno

Adv - adverbium, příslovce

aj. - a jiné

FJ - frazeologická jednotka

např. - například

obv. - obvykle

tj. – to jest

S - substantivum, podstatné jméno

SČFI4 - Slovník české frazeologie a idiomatiky 4

srov. - srovnej

tzv. – tak zvané

V - verbum, sloveso

1. ÚVOD

Název práce *Symbolika zvířat v české frazeologii v porovnání s frazeologií vietnamskou* dává jasnou představu o jejím tématu. Součástí práce je také pokus o obecnější srovnání českého a vietnamského pojetí frazeologie a idiomatiky, jakož i pokus identifikovat podobnosti a rozdíly v této oblasti, jak se jeví z perspektivy českého i vietnamského jazyka. Práce se zaměřuje na jeden tematický celek, a to na výskyt vybraných druhů zvířat v české a vietnamské frazeologii a idiomatice. V této souvislosti se pokouší o jistou obecnou charakteristiku této symboliky.

V první části se práce snaží vysvětlit pojmy frazeologie a idiomatika. Při klasifikaci frazémů a idiomů, vychází z pojetí lingvisty F. Čermáka. Stručně je tu také vysvětleno pojetí dané disciplíny ve vietnamštině.

V druhé části práce se pokoušíme ukázat, jakou roli hrála a hraje symbolika zvířat v české a vietnamské kultuře.

Těžištěm práce je její poslední část věnovaná jednak přirovnáním, jednak příslovím. V obou případech jsou vybrané frazeologické jednotky charakterizovány z hlediska formálního i sémantického a podle možností jsou konstatovány shody a podobnosti v obou jazycích. V praktických částech těchto dvou kapitol se snažíme o nalezení shodných nebo podobných přirovnání či přísloví, která se objevují jak v češtině, tak ve vietnamštině. Vzhledem k velké rozdílnosti obou kultur bylo poměrně obtížné nacházet přirovnání či přísloví se stejným významem. Zvířata, která se v českých i vietnamských přirovnáních a příslovích objevovala, patřila převážně mezi domestikovaná, hojně zastoupená v tradičních domácnostech obou národů. V této skupině zvířat se také našlo nejvíce obdobných přirovnání a přísloví.

Překládat vietnamská přirovnání a přísloví do češtiny bylo pro velkou rozdílnost obou jazyků velmi složité. Jak čeština, tak vietnamština patří k jazykům s bohatou slovní zásobou, ale vzhledem k tomu, že vietnamština nezná skloňování a časování, má její slovní zásoba mnoho nuancí, které čeština nemá. Základem vietnamského slova je slabika. Slovní zásoba je tvořena především dvojslabičnými slovy, přičemž většina slabik nese nějaký význam. Ale není tomu tak např. u tzv. fonetických reduplikací, kdy druhá slabika je k první připojena jen čistě z fonetických důvodů. V přirovnáních a příslovích se okrajově vyskytly i případy, kdy ani jedna ze slabik dvojslabičného výrazu nemá žádný význam, např. „bơ vơ“ (sám).

Na závěr úvodní kapitoly je třeba ještě připomenout, že vietnamská přirovnání a přísloví, která se zde objevují, užívá etnikum Vietů, tedy majoritní populace ve Vietnamu.

Pramennou základnu této práce tvořily z české strany *Slovník české frazeologie a idiomatiky (1. díl – Přirovnání a 4. díl – Výrazy větné)*, z vietnamské strany to byl *Từ điển Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam* (Slovník vietnamských frazémů/idiomů a přísloví), „*Tục ngữ Ca dao Dân ca Việt Nam*“ (Vietnamské přísloví a texty lidových písní), „*Từ điển Thành ngữ Tục ngữ - Ca dao Việt Nam*“ (Slovník vietnamských frazémů, přísloví a textů lidových písní) a „*Từ điển Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*“ (Slovník vietnamských frazémů/idiomů a přísloví). V dostupných vietnamských slovnících byla ztížená orientace, protože jednotlivé frazeologické útvary jsou tam seřazeny bez přihlédnutí ke konkrétní příslušnosti k danému útvaru. Proto lze v některých případech jen velmi těžko vymezit hranice těchto frazeologických útvarů.

2. FRAZELOGIE A IDIOMATIKA OBECNĚ

2.1 ČESKÉ POJETÍ

Přírovnání a přísloví jsou útvary, které spadají do lingvistické disciplíny zvané frazeologie a idiomatika. Než se těmto útvarům budeme blíže věnovat, vysvětleme si tyto pojmy.

F. Čermák podává tuto definici: „Frazeologie a idiomatika je lingvistickou disciplínou zabývající se frazeologickými a idiomatickými výrazy, které můžeme chápat jako soubor ustálených a minimálně dvouslovných kombinací libovolného slovního druhu s jiným (případně kombinace stejných slovních druhů), které jsou příznačné tím, že (aspoň) jeden její člen je schopen se v daném významu a funkci spojovat s jinými slovy v textu jen krajně omezeně, popř. vůbec ne; je tedy v tomto významu či funkci omezený pouze na tuto kombinaci. Druhým (avšak nikoliv nutným) rysem takového spojení bývá jeho neobvyklá přenesenost, sémantický posun. Toto pojetí je založené jak na anomální kolokabilitě, spojitelnosti slov (popř. dalších jednotek) po stránce formální, výrazové (v tomto smyslu je taková kombinace frazém a jejich úhrn frazeologie), tak i sémantické a funkční, jež je proti formální stránce nerozložitelná na své původní členy (v tomto smyslu jde o idiom a jejich úhrn tvoří idiomatiku).“¹ Z výše uvedeného jasně vyplývá rozdíl mezi frazémem a idiomem, které jsou součástí této kombinace, ale ne vždy jsou stejně zastoupeny.

2.2 KLASIFIKACE FRAZÉMŮ

V této kapitole nejprve v zestručněné podobě přinášíme stručnou formálně-strukturální klasifikaci frazémů a idiomů podle F. Čermáka².

1) Třídy kolokačních idiomů a frazémů

Komponenty této třídy frazémů a idiomů tvoří slova. Dělí se na:

- a) přírovnání - s nimi se blíže seznámíme a dalších kapitolách.
- b) verbonominální kvazifrazém - struktura typu **V - S**, kdy **S** tvoří abstraktní substantivum, např. „*způsobit škodu*“.
- c) binomiály - obsahují dva komponenty se stejnými slovními druhy, např. „*den co den*“.

¹ Čermák, F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1 Přírovnání*, Voznice, Leda, 2009, str. 14.

² Čermák, F., *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*, Praha, Karolinum, 2007, str. 44-60.

2) Třídy propozičních frazémů a idiomů

Tyto frazémy a idiomy jsou tvořeny uzavřenou a ustálenou větou, liší se počty zúčastněných mluvčích. Dělí se na:

- a) frazémy a idiomy propoziční - hotová promluva, kombinace lexikálních a kolokačních komponentů, jeden mluvčí. Např. „*Chcíp tu pes.*“
- b) polypropoziční monosubjektové - tvořeny propozičními komponenty, jeden subjekt. Např. „*Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.*“
- c) polypropoziční intersubjektové - obsahují aspoň dvě propozice, tvoří přechod k literárním a folklorním útvarům. Např. A: „*Proč?*“ - B: „*Pro slepičí kvoč.*“

3) Frazémy lexikální

Svémi komponenty patří do roviny morfémové, funkčně jsou jednoslovným lexémem. Patří do nejspornější oblasti frazeologie. Např. „*budižkničemu*“.

2.3 VIETNAMSKÉ POJETÍ

Vietnamština je velmi bohatý jazyk a Vietnamci velmi často rádi používají v běžné komunikaci nejrůznější přísloví, frazémy, ustálená slovní spojení či texty lidových písní k tomu, aby ozvláštnili svůj projev či nepřímou a skrytě na něco naráželi nebo to kritizovali. Přesto není oblast vietnamské frazeologie a idiomatiky uceleně a hlouběji prozkoumaná, a to z hlediska vymezení pojmů, formální a strukturní klasifikace, dělení frazeologických útvarů, popisů komponentů atd. Neexistuje jednotné vymezení hranic frazeologických útvarů, proto různé publikace uvádějí odlišné terminologie pro oblast frazeologie a idiomatiky.

V publikaci *Cơ sở ngữ học và tiếng Việt (Základy lingvistiky a vietnamského jazyka)* uvádějí autoři pojem „*cụm từ cố định*“ (ustálené slovní spojení s pevným významem), který se dále dělí na „*thành ngữ*“ (frazém / idiom) a „*ngữ cố định*“ (ustálené slovní spojení). Poslední pojem se dělí na „*ngữ cố định danh*“ (ustálená slova) a „*quán ngữ*“ (citově zabarvené slovo).

K vysvětlení pojmů vietnamského frazému a idiomu uvádějí autoři, že jde o ustálené slovní spojení s pevným významem a kompletní strukturou. Dále se tomuto pojmu budeme ještě věnovat v kapitole o vietnamských příslovích. Pojem „*quán ngữ*“ je podle autorů citově zabarvené slovo, které se opakuje v různých diskurzích. Oproti frazémům / idiomům nemají kompletní strukturu, např. „*nói tóm lại*“ („ve zkratce“). Poslední označení „*ngữ cố định danh*“ charakterizuje obecně známé pojmy, které nemají význam a kompletní strukturu jako frazémy a idiomy, např. „*tuần trăng mật*“ („libánky“), převzaté slovo z angličtiny („honey moon“).

3. ZVÍŘATA V EVROPSKÉM KONTEXTU

Narozdíl od publikací *Čínské symboly* a *Lexikon čínských symbolů*, které se zabývají vysvětlením významů symbolů v čínském kontextu, schází v České republice literatura, která by se věnovala tématu symboliky zvířat v evropském kontextu. Proto jsme jako záchytný bod vybrali symboliku zvířat v bibli, takže jsme vycházeli z křesťanské tradice v Čechách. Symboly přeneseným a ustáleným způsobem popisují abstraktní jev či pojem. Jde o vztah označovaného a označujícího. V bibli se často využívá symbolů zvířat pro charakteristiku lidských postojů. „Starý zákon chápe zvířata především jako Boží stvoření. Na pomyslném hierarchickém žebříku se zvíře nachází pod Boží úrovní, má za úkol Pána oslavovat, sloužit jako nástroj Božího soudu a spravedlnosti. Vedle běžného dělení na zoologické druhy bible dále dělí zvířata na čistá a nečistá“.³

Jiný pohled na zvířata přináší studie fauny v řecko-římské kultuře. Pro vztah antiky ke světu zvířat jsou charakteristické tři různé roviny či pojetí. Podle prvního, které uvádí antická literatura vytvořená mimo jiné i k vojenským účelům „je živý tvor chápán nikoli jako partner, ale jako nástroj. Naopak druhá rovina, projevující se v oblasti pozdní řecké a římské poezie, vidí zvířata zcela jinak. V tomto období bylo, zejména pro vyšší vrstvy, zvíře předmětem luxusu, pokud bychom je chtěli přirovnat k dnešní situaci, hovořili bychom o něm jako o domácím mazlíčkovi. Třetí rovina se potom mění ve výše zmiňovanou představu dobrého pastýře, chránícího zbloudilé ovečky. Tato idea je současně jedním z prvních případů alegorické role zvířete vypovídajícího jako symbol o lidském světě.“⁴

3.1 SYMBOLIKA ZVÍŘAT VE VIETNAMSKÉM POJETÍ

Pokud hovoříme o kultuře Vietnamu, musíme se zmínit o Číně, která svojí dominancí výrazně ovlivnila vietnamskou kulturu, a to hlavně v době tisícileté čínské nadvlády (období od roku 111 př. n. l. do roku 939 n. l.)⁵. Po deset století se Čína snažila o sinizaci (počínšťování) Vietnamu, který byl pod silným asimilačním tlakem. Vietnam ale svému severnímu sousedovi dlouhodobě odolával. Podle I. Vasiljeva si to lze vysvětlit tím, že „si z generace na generaci předávali nejen jazyk svých předků, ale i vědomí etnické kontinuity se svými dávnými předky, kteří se nikdy nevzdali cizí přesile. Páteří tohoto vědomí byly

³ Kopečná, E., *Zvířecí symbol ve středověku*, [online], Bakalářská práce, Brno, Masarykova univerzita - Filozofická fakulta, 2009 [cit. 2011-07-30], str. 45, Dostupné na <http://is.muni.cz/th/217421/ff_b/EK_bc.txt>.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tisíciletá severní nadvláda neboli Severní závislost začala v roce 111 př. n. l, kdy armáda císaře Wu-tiho dobyla tehdejší vietnamské území Jüe Nam, tato čínská nadvláda skončila v roce 939 n. l. vítězstvím generála Ngô Quyêna na řece Bạch Đằng.

právě jejich staré pověsti.“⁶ Přesto zanechala Čína ve Vietnamu nesmazatelné stopy a Vietnam od ní převzal kulturu, myšlení, náboženství, vzdělávací i politický systém.

Symbolika zvířat se ve vietnamské kultuře projevila hlavně v duchovním životě vietnamského lidu, a to v kultu přírodních božstev, ve kterém rovněž nalezneme kult zvířat a rostlin. Podle jazykovědce Trần Ngọc Thêma „přinesl s sebou pastevecký způsob života uctívání silných šelem (jako je vlk, tygr, orel, jestřáb...). Na rozdíl od něho hráli při zemědělském způsobu života roli zejména klidná, nevybojná zvířata jako jelen, daněk, buvol, ropucha...Pokud je základem této kultury pěstování rýže na zavodňovaných polích, tak jsou jako předmět uctívání důležitá zvířata, která jsou odolná v těchto vlhkých podmínkách, jako jsou ptáci, hadi, ryby a krokodýli.“⁷ Důkazem toho, že patří mezi nejuctívanější zvířata, je přísloví: „*Nhát điểu, nhì xà, tam ngư, tứ tượng.*“ („*Na prvním místě jsou ptáci, na druhém hadi, na třetím ryby a na čtvrtém sloni.*“).

Pro tuto zemědělskou kulturu jsou na stejné úrovni symboly víl a draků. Už na počátku psané historie Vietnamu se objevovala tato symbolika v různých mýtech a legendách, které se tradovaly z generace na generaci. Podle jedné z pověstí existoval vodní drak jménem Lạc Long Quân. Ten při svých cestách potkal vílu Âu Cơ, kterou si později vzal za manželku. Po čase Âu Cơ porodila kožený vak, z něhož se vysypalo sto vajec. Z těch se pak vyklubalo sto synů. Po čase rodiče usoudili, že se musejí rozejít, protože jsou z rozdílných rodů. Padesát synů tedy odešlo s matkou do hor a ti ostatní odešli s otcem do moře. Nejstarší syn, který odešel s matkou, později založil první dynastii Hồng Bàng, původ potomků této dynastie vystihuje pojmenování „*con rồng cháu tiên*“ („*potomci draků a vnoučaty víl*“). Sami Vietnamci tímto pojmenováním s jistou dávkou humoru charakterizují svůj původ.

Proč tedy dvojice víla a drak je stejně důležitá jako výše uvedená zvířata, která jsou uctívána? Podle jazykovědce Trần Ngọc Thêma to můžeme vyčíst z názvu dynastie Hồng Bàng. Tento název je označením pro druh obrovského vodního ptáka. S trochou fantazie si můžeme představit, že Âu Cơ symbolizuje ptáka (jak jinak vysvětlit, že porodila vak se sto vejci) a Lạc Long Quân symbolizuje hada a krokodýla (na základě podobnosti draka s plazy). Motiv ptáka se objevuje i v názvu království Văn Lang, které založil nejstarší syn vodního draka Lạc Long Quân král Hùng Vương. V publikaci *Dějiny Vietnamu* se píše, že „toto slovo je odvozeno od slova „*blang*“, označující druh ptáka, který byl kmenovým totemovým zvířetem. V genealogických legendách některých kmenů ze severních hor se opravdu objevuje postava ptáka - prapředka. Bez zajímavostí není ani výskyt motivu „*ptačích lidí*“,

⁶ Vasilijev, I., *Za dědictvím starých Vietů*, Praha, Etnologický ústav AV ČR, 1999, str. 25.

⁷ Trần Ngọc Thê, *Recherche sur l'identité de la culture vietnamienne*, Hà Nội, NXB Thế Giới, 2003, str. 323.

který se tak často objevuje na dongsonských⁸ bronzových bubnech. Můžeme se setkat s názory, že jde o volavky, jeřáby nebo že to jsou postavy tanečníků ozdobených pery těchto ptáků.⁹

I přestože podle asijského myšlení není člověk středem vesmíru, ale jen jeho součástí, je podle W. Eberharda pro země Dálného východu typické, „že člověk stojí na prvním místě. Zvířata, rostliny, nebe a země jsou mu podřízeny. A v živé přírodě jsou zvířata důležitější než rostliny. Domácí zvířata nemívají tak často symbolický význam jako zvířata divoká, zvířata pro něj znamenají něco ambivalentního, mnohá jsou pro něj nebezpečná nebo mají vlastnosti, které do určité míry obdivuje.“¹⁰

Kromě zvířat domácích a divokých hrají ve vietnamské kultuře důležitou roli i zvířata mytická, která jsou „z hlediska psychologie a kulturní antropologie mnohem zajímavější než zvířata reálná.“ Jak tvrdí orientalistka L. Olivová ve své knize *Zvířecí mýty a mýtická zvířata*. Mezi hlavní mytická zvířata řadí Vietnamci tygra, draka, jednorožce, želvu, fénixe, jeřába, rybu a netopýra. Mytická zvířata jsou uctívána, symbolizují dobro nebo zlo. Podle L. Olivové jsou tato zvířata považována za „nebeské posly, doprovod bohů anebo prapředky.“¹¹ U různých národnostních menšin¹² se interpretace symbolů mytických zvířat mohou odlišovat, přesto různé menšiny a regiony jihovýchodní Asie „spojuje jednotící prvek, vyplývající z čínské kulturní dominance a všudypřítomný buddhismus.“¹³

Symbyly zvířat najdeme také v lunárním zvěrokruhu, který tvoří velmi důležitou roli ve vietnamské kultuře. Začíná rokem 2637 př. n. l., a to 61. rokem vlády císaře Hoàng Đế. Jednotlivé epochy jsou děleny na „století“ o počtu 60 let. Šedesátiletý cyklus (vận niên lục giáp) se skládá ze dvou malých cyklů, a to desetiletého (thập can neboli „nebeské kmeny“), který se opakuje v jednom velkém cyklu šestkrát a dvanáctiletého (thập nhị chi neboli „dvanáct pozemských větví“), který se opakuje pětkrát. Desetiletý cyklus je reprezentován následujícími živly: voda, oheň, dřevo, kov a půda. Dvanáctiletý cyklus reprezentuje 12 zvířat zvěrokruhu: krysa, buvol, tygr, kočka, drak, had, kuň, koza, opice, kohout, pes, prase.

Zvířata, která figurují v tomto zvěrokruhu, se velmi často objevují ve vietnamské frazeologii a idiomatice, jak uvidíme v následujících kapitolách o přirovnáních a příslovích.

⁸ Nejznámější nálezy kultury Đông Sơn spadají do doby bronzové přibližně v období od 2. tisíciletí př. n. l. do poloviny 1. tisíciletí př. n. l.

⁹ Kol. autorů, *Dějiny Vietnamu*, Praha, NLN, 2008, str. 21.

¹⁰ Eberhard, W., *Lexikon čínských symbolů*, Praha, VOLVOX GLOBATOR, 2001, str. 10.

¹¹ Olivová, L., *Zvířecí mýty a mýtická zvířata*, Praha, Academia, 2010, přebal.

¹² Ve Vietnamu je zhruba 54 národnostních menšin.

¹³ Olivová, L., *Zvířecí mýty a mýtická zvířata*, Praha, Academia, 2010, přebal.

4. PŘIROVNÁNÍ

4.1 PODOBNOST

Přirovnání se zakládá na podobnosti jednoho jevu s jiným. Pokud mluvíme o přirovnání, musíme se zmínit o podobnosti, která se na přirovnání váže.

Podobnost lze „chápat jako úhrn stejných a rozdílných rysů, přičemž podíl rysů stejných buď převažuje absolutně, nebo je, třebaže proti různosti v menšině z důvodu určité potřeby zdůrazněn, aktualizován.“¹⁴

„Podobnost je jedním ze sémantických vztahů, s nímž se v jazyce setkáváme v mnoha podobách. Podobnost pojmenované skutečnosti může mít formu jazykového pojmenování specifického (např. „*jsou si podobni jako vejce vejci*“). V tomto případě nemusí jít o podobnost s uvedeným modelem. Taktéž ve formě nepřímého pojmenování, kdy někoho nebo něco porovnáváme na základě podobnosti nepřímo, tudíž přes nějaký zprostředkovaný model, v daném případě slovo „vejce“. Dalším rysem přirovnání je, že se zakládá na přenesení významu, tedy na metafoře. U přirovnání si také můžeme všimnout rysů ustálenosti (tato přirovnání registrujeme ve slovníku) či neustálenosti (vznikají podle momentální potřeby mluvčího vnímat podobnost).“¹⁵ Neustálená přirovnání najdeme v literárních dílech, kde sami autoři vymýšlejí svá originální přirovnání, která nemusíme najít jinde.

4.2 PŘIROVNÁNÍ V ČESKÉM POJETÍ

Ve frazeologii a idiomatice české a obecné vymezuje F. Čermák přirovnání jako „ustálené a idiomatické pojmenování sloužící k označení a hodnocení (především) podobnostního vztahu mezi jménem (substantivem), určeným v konkrétním kontextu a předem daným modelem.“¹⁶

4.3 PŘIROVNÁNÍ VE VIETNAMSKÉM POJETÍ

Ve vietnamské frazeologii a idiomatice se pracuje s pojmem „přirovnávací frazém či idiom“, v publikaci *Cơ sở ngữ học và tiếng Việt (Základy lingvistiky a vietnamského jazyka)* se autoři zmiňují o tom, že tento druh zahrnuje „frazémy a idiomy s přirovnávací strukturou.“¹⁷ Podle jazykovědce Nguyễn Trí Thônga přirovnávací frazém a idiom „je soubor

¹⁴ Čermák, F., *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*, Praha, Karolinum, 2007, str. 386.

¹⁵ Tamtéž, str. 385-386.

¹⁶ Tamtéž, str. 386.

¹⁷ Mai Ngọc Chu a kol., *Cơ sở ngữ học và tiếng Việt*, Hà nội, NXB Giáo dục, 1997, str.153-165.

vztahů mezi dvěma skutečnostmi s rozdílnými významy, které se však v něčem shodují.¹⁸ Ve vietnamské frazeologii se hojně užívají, protože je to jednoduchý způsob jak vyjádřit svoji představu přímo. Jiný jazykovědec Vũ Bội Liêu vysvětluje, že „v každém národním jazyce je to stejné; když si potřebujeme představit nějakou věc, tak máme potřebu porovnávat tuto věc s jinou, abychom dali jasně najevo to, co chceme říct.“¹⁹

4. 4 KOMPONENTY PŘIROVNÁNÍ

4. 4. 1 FORMÁLNÍ STRÁNKA KOMPONENTŮ

Podle F. Čermáka „se oba hlavní členy jednoduchého, nerozvinutého přirovnání, tj. jeho komponenty na pravé a levé straně od formálního znaku (komparátoru), realizují všemi čtyřmi autosémantickými slovními druhy, tedy substantivem, adjektivem, verbem a adverbium. Na levé straně přirovnání se setkáváme běžně jen s verbem a adjektivem, srov. „*poslouchat jako hodiny*“, „*lehký jako pírkó*“. Nepatrný je výskyt substantiva a zvláště adverbia, srov. „*chlap jako hora, rychle jako blesk*“.²⁰

Zvláštní pozornost bychom měli věnovat „případům obojího typu např. je zřejmé, že „*rychle jako blesk*“ je odvozené z „*rychlý jako blesk*“ a „*lehké jako pírkó*“ je odvozené z „*být lehký jako pírkó*“, tedy ze struktur verbálního typu. Tyto případy považujeme funkčně za transformace.“²¹

„Na pravé straně se stejně jako na levé straně objevují čtyři autosémantické slovní druhy, ale od levé strany se liší tím, že se tam objevuje hlavně substantivum nebo substantivizované adjektivum, srov. „*mít hlad jako vlk*“, „*hrát jako ponocný*“. Převahu mají adjektiva participiální a obvykle zároveň přefigovaná typu nenažraný, opilý a přibitý. Izolované sloveso (určité sloveso) a adverbium je zde zastoupeno nejméně. Z výše uvedeného jasně vyplývá, že levá strana je převážně tvořená slovesy a pravá strana substantivy. Lze proto stanovit nejčastější základní jednoduchou strukturu českého přirovnání jako kombinaci **Verbum - komparátor - Substantivum**, popřípadě též **Verbum (-Adjektivum) – komparátor – Substantivum** a **Verbum - komparátor – Av (Av = deverbativní adjektivum)**.“²²

¹⁸ Nguyễn Trí Thông, *Thử so sánh thành ngữ so sánh tiếng Pháp với các thành ngữ Nghệ An (Porovnejme francouzské přirovnávací frazémy s frazémy provincie Nghệ An)*, [online], 2010 [cit. 2011-07-25], Dostupné na <www.idr.edu.vn/diendanngghienccuu/showthread.php?t=14152>.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Čermák, F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1 Přirovnání*, Voznice, Leda, 2009, str. 488.

²¹ Tamtéž.

²² Čermák F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1 Přirovnání*, Voznice, Leda, 2009, str. 489.

4. 4. 2 SÉMANTICKÉ HLEDISKO

„Po stránce významové mají slova vstupující jako komponenty do přirovnání jednak rysy zvláštní, jednak společné po celou frazeologii a idiomatiku.“²³

Obecná struktura přirovnání po stránce sémantické charakterizuje F. Čermák vzorcem

„(Kd)-R-(Tk)-k-Kt, kde

Kd = **comparandum**, tj. referent doplňovaný vždy až kontextem, aktualizovaný nominální výraz, k němuž se celé vlastní přirovnání jako specifikující a referující predikát vztahuje;

R = **relátor**, relační prvek obvykle verbální povahy, tj. vlastní první ustálený komponent levé strany;

Tk = **tertium comparationis**, tj. jen někdy explicitně vytčený a lexikálně vyjádřený společný znak, rys, kvalita, modus, aspekt apod. vztahující se jak ke komparandu, tak i komparátu, na jehož základě se vytváří mezi obojím vlastní vztah podobnosti;

k = **komparátor**, tj. formální znak přirovnání vyjadřující obecně vztah mezi komparandem a komparátorem (obv. „jako“²⁴);

Kt = **komparátum**, tj. zobecněný model, prototyp, tj. sémanticky vždy jediný (třebaže formálně někdy složený) komponent pravé strany výrazu a vlastní jádro přirovnání které slouží k objasnění, aktualizování komparanda.

Srov. ten sládek (Kd) je (R) tlustý (Tk) jak (k) sud (Kt), soused (Kd) vypadal (R) jako by (k) utekl hrobníkovi z lopaty (Kt).²⁵

4. 5 KOMPONENTY VE VIETNAMSKÉM PŘIROVNÁNÍ

Ve vietnamštině vypadá základní struktura přirovnávacích frazémů a idiomů takto: **A ss B**, kde **A** je člen, který bude přirovnáván, **B** je člen, ke kterému bude přirovnáváno a **ss** je komparátor. Tato struktura může být obměněna a nemusí vždy obsahovat všechny tři složky, jak uvidíme v následujících příkladech²⁶:

A ss B je základní struktura např. „*đắt như tôm tươi*“ („drahý jako čerstvé krevety“).

(**A**) **ss B** v této struktuře může člen **A** chybět, význam zůstává zachován např. „(*chậm*) như rùa“ [„(pomalý) jako želva“].

²³ Čermák F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1 Přirovnání*, Voznice, Leda, 2009, str. 390.

²⁴ Ve své práci *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice* uvádí E. Mrhačová ještě jiné komparátory např. jako by, jako když, než, hůř než, ani, že by (ani). J. Zaorálek ve své práci *Lidová rčení* uvádí zastaralejší způsob přirovnání např. má silu za koňa (t.j. jako kůň), má hubu za elefanta.

²⁵ Čermák F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1 Přirovnání*, Voznice, Leda, 2009, str. 395.

²⁶ Přejímáme od Mai Ngọc Chu a kol., *Cơ sở ngữ học và tiếng Việt*, Hà nội, NXB Giáo dục, 1997, str.153-165.

ss B zde chybí člen A, který není součástí frazému a idiomu např. „*như cá voi ước*“ (*jako ryba ve vodě*).

Popis jednotlivých členů:

člen **A** leží na levé straně od komparátoru a nemusí se vždy objevit v základní struktuře, význam zůstává stejný. Člen A zastupují slova, která představují vlastnosti, činnosti, stavy a děje, tedy přídavné jméno a sloveso. Málokdy se setkáme s jinými případy.

ss je komparátor, který je nejčastěji vyjádřený spojkou „*như*“ („jako“). „*Như*“ má především význam přirovnávací. Její pomocí můžeme buď spojovat dvě větné části, nebo může stát na začátku věty. Spojka „*như*“ vyjadřuje podobnost vlastností, míry, typu a formy dvou jevů.²⁷ V publikaci *Cơ sở ngữ học và tiếng Việt (Základy lingvistiky a vietnamského jazyka)* uvádějí autoři ještě méně časté výrazy jako „*tư*“, „*tư như*“, „*như thế*“, „*bằng*“, „*tày*“ a další. Do češtiny překládáme tyto spojky souhrnným výrazem „jako“.

člen **B** leží na pravé straně od komparátoru. Může být vyjádřen jedním slovem, nejčastěji to bývá substantivum nebo celým ustáleným slovním spojením. Srov. „*nhát như thỏ đé*“ („*splašený jako zajíc*“), „*đẹp như rồng bay phượng múa*“ („*krásný jako létající drak a tančící ohnivý strom*“).²⁸

²⁷ Hlavatá, L., Slavická, B., *Praktická vietnamština*, Praha, Fortuna, 2004, str. 279.

²⁸ Ohnivý strom (lat. *delonix regia*) je opadavý strom, který roste v tropech a subtropích.

5. PŘIROVNÁNÍ S NÁZVY ZVÍŘAT

5.1 OBECNĚ

Přirovnání obsahující názvy zvířat jsou velmi frekventovaná, tvoří významnou část frazeologie. Jak píše E. Mrhačová: „Předmětem těchto přirovnání bývají zejména vlastnosti, činnosti a stavy, formálním prostředkem pro jejich vyjádření jsou především adjektiva a slovesa. U ustálených přirovnání vlastností, činností i stavů se setkáváme s výraznou obsahovou synonymií (např. „*mrštný jako had/ ještěrka / kočka / opice*“ nebo „*funět jako hroch / mrož / prase*“).“²⁹ Příklady této synonymie můžeme nalézt i ve vietnamštině, např. „*béo như con bò mộng / con trâu trong / con cun cút*“ („*tlustý jako kráva/ buvol/ křepelka*“).

„U ustálených přirovnání vlastností je zajímavý fakt, že frazeologickou jednotku s komparátorem lze transformovat na frazeologickou jednotku bez komparátora se zachováním významu přirovnání (např. „*být tvrdohlavý jako beran*“ lze transformovat na „*být tvrdohlavý beran*“).³⁰ Varianty s komparátorem a bez něj se však liší stylisticky a frekvenčně, neboť výraz bez explicitně vyjádřené komparace je méně expresivní, méně plastický a rovněž méně frekventovaný, srov. „*být líný jako veš*“ → „*být líná veš*“. Teoreticky je transformace obecně možná u ustálených přirovnání, nicméně omezujícím faktorem je význam zooapelativa³¹, větný kontext a konvence, srov. „*být slepý jako krtek*“ nelze transformovat na „*být slepý krtek*“.“³²

Jak už jsme podotkli v kapitole 4.5 o komponentech ve vietnamských přirovnáních, může člen B zastupovat celé ustálené slovní spojení. Tyto příklady jsou velmi zajímavé a svědčí o bohaté lidové představivosti. Příklady těchto slovních spojení můžeme nalézt i v českých přirovnáních, kdy komparatum tvoří celé vazby, srov. „*chodit jako zpráskaný pes / zmoklá slepice*“. Ve starších pramenech např. u F. L. Čelakovského, najdeme bohatší příklady, např. „*rozumět něčemu jako koza petrželi / osel harfě / slípka pivu/ vůl hvězdářství*“.

V *Tematickém frazeologickém slovníku*, který je součástí práce *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice* je obsaženo 1393 frazeologických jednotek, „z toho 252 zooapelativ se stává bázovými slovy pro 1217 FJ, u jejich 81 adjektivních odvozenin 176 FJ. Přirovnání

²⁹ Mrhačová, E., *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice*, Ostrava, Ostravská univerzita Ostrava, 1999, str. 12.

³⁰ Ve své práci *Lidová rčení* uvádí Jaroslav Zaorálek ještě jiné příklady např. má se hůře psa

³¹ Názvy zvířat

³² Mrhačová, E., *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice*, Ostrava, Ostravská univerzita Ostrava, 1999, str. 14.

se vyskytuje u 759 z nich, tedy u 54,48 % všech FJ souboru.³³ Z tohoto souboru jsem vybrala první skupinu zooapelativ (1.-24., 131 názvů zvířat), která jsou nejfrekventovanější při vzniku FJ.

Tab. 1. počet frazeologických jednotek u jednotlivých zooapelativ souboru

Pořadí	Zoopelativum	Počet
1.	pes	75
2.	kůň	36
3.	kočka	31
4.	prase	27
5.	vůl	25
6.	kráva	24
7.	opice	21
8.	koza, ryba	20
9.	moucha	19
10.	had	17
11.	myš, pták, zajíc	16
12.	kocour	15
13.	blecha, husa, kozel	14
14.	tele	13
15.	ovce	12
16.	lev, osel, ptáček, slepice, vlk, žába	11
17.	slon, svině	10
18.	kapr, kobyly, medvěd, vosy, vrabec, vrána	9
19.	červ, holub, kanec, kohout, liška, sova, veš, zvíře	8
20.	beránek, drak, jelen, jezek, králík, kuře, orel, sysel, štika, štír	7
21.	hříbě, kachna/kačena, kotě, laň, ostříž, ovečka, úhoř, velbloud, veverka	6
22.	beran, brouk, býk, čuně, gazela, chrt, komár, mezek, mravenec, páv, rak, sršeň/sršáň, straka, štěně, štěnice, šváb, tygr, vlaštovka, želva	5
23.	čáp, hroch, jestřáb, jezevec, kos, krocan, krtek, krysa, křeček, myška, pavouk, pijavice, ptáče, ropucha, roup, rybička, valach, vepř, zvěř	4

³³ Tamtéž, str. 10.

24.	bažant, buvol, cvrček, čokl, dobytek, dromedár, fena, gorila, hovádko, hrdlička, hyena, kobyla, koroptev, koroptvička, kuna, kvočna, labuť, laňka, můra, ohař, orangutan, pávice, pulec, saň, srnka/ srna, sup, tchoř, třasořitka, tur, včela, výr, zmije	3
-----	---	---

Zdroj: Mrhačová, E., *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice*, Ostrava, Ostravská univerzita Ostrava, 1999, str. 10.

„Podle tabulky je nejfrekventovanějším pro vznik FJ bazové zooapelativum pes, to se vyskytuje u 75 FJ. Do skupiny zooapelativ s počtem FJ od 3 až do 36 se zařadily názvy domácích zvířat a nejznámějších živočichů z přírody, která nás bezprostředně obklopuje. Do této skupiny patří i několik názvů exotických zvířat.“³⁴

V Čechách nejsou dostupné vietnamské tematické slovníky, jako je *Tematický slovník I* z práce *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice*, proto bylo velmi obtížné z dostupných vietnamských slovníků najít jednotlivá přirovnání s názvy zvířat pro určení frekventovanosti jako u tabulky 1. Přesto přirovnání se zooapelativem pes patří také k nejfrekventovanějším FJ, které se objevily ve vietnamských slovnících. Mezi častá zooapelativa byly kromě domácích zvířat i zvířata mytická a dobytek.

5. 2 ZOOAPELATIVA V ČESKÉM PŘIROVNÁNÍ

Tato kapitola zahrnuje přirovnání obsahující čtyři zooapelativa z tabulky 1, která jsou nejfrekventovanější při vzniku FJ. K těmto přirovnáním budou uvedeny vietnamské ekvivalenty.

5. 2. 1 PES

Pes provází člověka už tisíciletí, a tedy není divu, že se to různými způsoby projevilo i v jazyce. Člověk pozoroval vlastnosti a chování psů, a tak se postupně začalo slovo „pes“ objevovat v mnoha ustálených slovních spojeních, zejména v přirovnáních. Při tom hrálo roli, zda pes vystupoval ve vztahu ke svému pánovi nebo k cizím lidem. Srov. „je věrný jako pes“, „je poslušný jako pes“, „sedí na něm jako pes na kosti“, „je vzteklý jako pes“.

V zemích Dálného východu je pes jedenáctým zvířetem zvěrokruhu, lidem narozeným v tomto znamení je připisována věrná, kamarádká, náladová a osamělá povaha. Pes byl vždy považován za zvíře západního světa a obecně se lidé v Asii k psům nechovali moc přátelsky.

³⁴ Mrhačová, E., *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice*, Ostrava, Ostravská univerzita Ostrava, 1999, str. 11.

Psy chovali lidé v Asii k tomu, aby zaháněli zlé duchy, jak dokazuje přirovnání „*nhu chó cấn ma*“ („*jako když pes kouše ducha*“). Na jedné straně to jsou věrní tvorové, kteří ochraňují a hlídají pánův majetek. Na druhé straně mu pán často nadává, fyzicky ho trestá a nechává ho hladovět. Jak dokazuje přirovnání „*nhuc nhu chó*“ („*být zostuzen jako pes*“). Přesto se ve Vietnamu věří, že pokud přijde cizí pes do domu, znamená to štěstí. Symbolika psa má v různých oblastech Asie odlišné interpretace, ale je zřejmé, že pes v lidských očích plní jak kladnou, tak negativní úlohu. V přirovnáních se zooapelativem pes se často promítá negativní úloha psa, tato přirovnání jsou většinou pejorativní.

V další části si na přirovnáních ukážeme typické vlastnosti tohoto zvířete. Ke každému českému přirovnání bude uveden vietnamský ekvivalent se stejným nebo podobným významem. V závorkách budou překlady těchto přirovnání.

1) „*Chodit kolem něčeho jako mlsný pes*“

Mít na něco velkou chuť a toužebně kolem toho kroužit.

„*Nhu chó đoi thấy mồi*“ (*jako / pes / hladový / vidět/ jídlo*), „*jako když hladový pes vidí jídlo*“.

Toto přirovnání se používá, pokud někdo přehnaně a nad rámec slušnosti projevuje svoji touhu či chuť.

2) „*Být opuštěný jako pes*“.

Týká se to obvykle staršího člověka, který je sám, opuštěný, bez rodiny a přátel.

„*Bơ vơ như chó lạc nhà*“ (*sám / jako / pes / ztratit / dům*), „*být osamělý jako pes bez domova*“.

Být jako osamělý člověk, který se nemá o co opřít.

3) „*Snášet se jako pes a kočka*“.

Dva lidé, kteří mají rozdílnou povahu a chovají se k sobě nesnášenlivě.

„*Nhu chó vôi mèo*“ (*jako / pes / a/ kočka*), „*jako pes a kočka*“.

Stejná interpretace jako u českého přirovnání. Jde o dva lidi, kteří jsou velmi rozdílní a nemají se rádi.

4) „*Být vzteklý jako pes*“.

Člověk, který v důsledku podrážděnosti rozzuřeně na něco reaguje.

„*Cau cau như chó cắn ma*“ (mluvit / jako / pes / kousat / ducha), „*mluvit jako když pes kouše ducha*“.

Mluvit a přitom dávat najevo, že je rozzlobený nebo, že má z něčeho nepříjemný pocit.

5) „*Chodit za někým jako pejsek / pes*“.

Za někým dolézat nebo ho všude oddaně a poslušně následovat.

„*Như chó nhai giẻ rách*“ (jako / pes/ žvýkat/ hadr/ roztrhaný), „*jako když pes žvýká roztrhaný hadr*“.

Toto přirovnání můžeme interpretovat různě. Buď se to říká o někom, kdo neustále něco dokola opakuje, nebo když někdo za někým pořád dolézá. Použití metafory roztrhaného hadru můžeme vysvětlit tím, že pes jej stále žvýká, aniž ho rozžvýká.

6) „*Být věrný jako pes*“

Je zvláštní, že vietnamský ekvivalent tohoto přirovnání neexistuje v běžném jazyce, podobný význam jsou jen v příslovích. Můžeme to vysvětlit tím, že se slovem „pes“ je ve vietnamštině spojována převážně jen hanlivá slova, a tudíž se věrnost jako kladná vlastnost s ním nikdy nespojuje.

5. 2. 2 KOČKA

Stejně jako pes i kočka je domestikované zvíře, které provází člověka po tisíciletí. Kočka měla ale na rozdíl od psa jinou funkci. Sloužila člověku jako lovec myší. Do přirovnání se promítají její výrazné vnější rysy, které člověk po dlouhá tisíciletí pozoroval, např. „*mít drápy jako kočka*“, „*být mrštný jako kočka*“. Kočka působí přísným, tajuplným dojmem, z jejího výrazu často nelze vyčíst její budoucí reakce, a tak ji lidé vnímají někdy jako ztělesnění vychytralosti, falešnosti a lstivosti. Dále se kočce přisuzuje schopnost přežít a velká odolnost, jak dokazuje přirovnání „*mít sedm/devět životů jako kočka*“. I ve Vietnamu je tomu tak. Pokud někomu dáme obrázek s kočkou, znamená to přání dlouhověkosti.

Vietnam má jako jediná země v Asii ve svém zvěrokruhu kočku. Místo kočky mají ostatní země v Asii zajíce/králíka. Vietnamci si to vysvětlují tím, že při transkripci z čínštiny došlo k chybě, kdy v důsledku podobnosti příslušného znaku přepsali zajíce/králíka na kočku. I když si Vietnamci tuto chybu uvědomili, nechali ve zvěrokruhu kočku, aby vytvořili protiklad ke psovi, který je také součástí zvěrokruhu. Ve vietnamských přirovnáních se oproti českým méně zdůrazňují vnější znaky kočky. Ve Vietnamu se věří, že pokud přijde cizí kočka do domu, tak je to špatné znamení. Kočka je obdařená démonickými silami, a proto, pokud ve Vietnamu uhynie kočka, má se její mrtvé tělo zavěsit obvykle mimo dům, jinak by se proměnila v démona. Také se tam věří, že pokud přeskočí kočka rakev, tak přivede mrtvého člověka k životu. Kočka je tedy ve vietnamské symbolice nebezpečným zvířetem. Je zcela pochopitelné, že se kvůli svým vlastnostem a rysům objevuje v přirovnáních.

Jak v českých, tak ve vietnamských přirovnáních se jasně projevuje záporný vztah kočky k psovi i myši. Pes s kočkou se společně většinou přou o jídlo a obecně se nemají rádi. Horší je vztah kočky s myši. Vietnamci tento vztah charakterizují ustáleným slovním spojením „*môi thù truyên kiếp*“, volně přeloženo „*navždy nepřáteli*“.

V obou přirovnáních se zooapelativem „kočka“ je těžké najít přirovnání, které je totožný nebo podobný, srov.:

1) „*Mýt se jako kočka*“.

Ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky I Přirovnání* najdeme vysvětlení, že jde o člověka, který se myje nedbale a povrchně. V *Tematickém frazeologickém slovníku I* od E. Mrhačové platí toto přirovnání pro čistotného člověka, který se myje pomalu a pečlivě jako kočka.

„*Rửa mặt như mèo*“ (*mýt si / obličej / jako / kočka*), „*mýt si obličej jako kočka*“.

Ve vietnamském pojetí jde většinou o dítě, které si pořádně neumyje obličej.

2) „*Číhat na někoho / něco jako kočka na myš*“.

Zlomyslný či škodolibý člověk, který listivě a trpělivě čeká na sebemenší příležitost k fyzickému popř. verbálnímu útoku.

„*Rình như mèo rình chuột*“ (*číhat / jako / kočka / číhat / myš*), „*číhat jako kočka číhá na myš*“

Opatrně a nenápadně někoho sledovat/ pozorovat nebo nespouštět z něčeho/ někoho oči.

3) „*Chodit / našlapovat jako kočka*“.

Mít lehkou, neslyšnou chůzi jako kočka, která se pohybuje elegantně a bezhlučně.

„*Ăn như mèo*“ (*jíst / jako / kočka*), „*jíst jako kočka*“.

Toto přísloví má jistou podobnost k předchozímu českému přirovnání, ale není spojováno se slovesy pro chůzi, nýbrž se slovesem jíst. Tímto přirovnáním jsou upozorňovány ženy, aby jedly méně, pomaleji a s trochou elegance.

4) „*Chodit kolem něčeho jako mlsný kocour*“.

Mít na něco velkou chuť a toužebně kolem toho kroužit.

„*Như mèo thấy mỡ*“ (*jako / kočka / vidět / špek*), „*jako když kočka vidí špek*“.

Vidět něco, na co už dlouho máme velkou chuť.

5) „*Být na sebe jako pes a kočka*“.

Dva lidé, kteří se nesnášejí a mezi nimiž často vznikají konflikty.

„*Ăn ở như chó với mèo*“ (*jíst / žít / jako pes / a / kočka*), „*žít spolu jako pes a kočka*“.

Stejný význam jako u českého přísloví. Jde o lidi, kteří se k sobě nehodí.

6) „*Být falešný jako kočka*“.

Člověk, který není upřímný.

„*Im im như mèo ăn vụng*“ (*být potichu / jako / kočka / jíst / za zády*), „*být potichu jako když kočka krade jídlo*“.

Stejný ekvivalent k přirovnání „*být jako falešná kočka*“ vietnamština nemá, jsou tu ale ekvivalenty, které podobně vystihují záporné vlastnosti tohoto zvířete. V případě vietnamského přirovnání jde o charakteristiku egoistického člověka, který si případný prospěch nechá pro sebe.

5. 2. 3 MYŠ / KRYSA

Výše uvedenou skupinu zvířat uzavírá myš, která je vždy spojována s kočkou, jejímž úkolem je myši lovit. Myš je hlodavec s drobným tělem a jemnou srstí. Rychle se množí, což vystihuje přirovnání „*je jich tam jako mladých myší*“. Žije na místech, kde bývá špína a

odpady, tedy tam, kde je chudoba, jak dokazuje přirovnání „*být chudý jako kostelní myš*“. Myši se živí zbytky jídel. Na co narazí, to ohryže, proto není tak „populární“ jako kočka. V českých přirovnáních se často zdůrazňuje její drobné tělo, které se dostane všude, proto vzniklo přirovnání „*ani myška by tam neproklouzla*“.

Vietnamský zvěrokruh řadí myš/krysu na první místo. V našem chápání je chytrá, rychlá a vše má vždy předem promyšlené. Traduje se, že je prvním zvířetem zvěrokruhu. To se vykládá, tak, že vlezla nepozorovaně na záda buvolovi, který vedl k Buddhovi skupinu zvířat, a když se ostatní řadili k obřadu přidělení jména, tak seskočila dolů. Ve Vietnamu je pro myš a krysu stejné označení. Pokud jsou v domě myši/krysy, často se tam objeví se i cizí kočka. Pro sousedy je to znamením, že dotyčná rodina upadla do chudoby.

U přirovnání se zooapelativem myš není v obou jazycích mnoho shodných ekvivalentů. Srov.. Shoda lze nalézt jen u prvního příkladu.

1) „*Být mokrý jako myš*“.

„*Úót như chuột lụt*“ (*promoknout / jako / myš / záplavy*), „*promoknout jako myš v záplavách*“.

V obou jazycích se toto přirovnání používá v případech, kdy někdo zcela promokne. Tato interpretace pravděpodobně souvisí s častými případy záplav, kdy myš nemá kam se schovat, a tak promokne od hlavy až k patě.

2) „*Hledět / koukat na někoho / něco jako vyoraná myš*“.

Člověk v reakci na něco nečekaného kouká překvapeně a nevěřičně. Většinou to bývá reakce na nějakou negativní zprávu.

„*Lôi thôi như mèo sảy chuột*“ (*neupravený / jako / kočka / uniknout / myš*), „*být neupravený jako když kočka unikne myš*“.

Použije se tehdy, má-li se vystihnout, že se někdo dívá nevěřičně, překvapeně na něco, co mu uniklo, což je obvykle nějaká prospěšná věc.

3) „*Proklouznout jako myška*“.

Nenápadně, tiše a rychle se někam dostat nebo odněkud uniknout.

„*Být tichý jako myška*“.

Zachování naprostého ticha.

„Lùi lười như chuột chũi³⁵ đi đêm“ (jít pomalu / myš / jít / noc), „jít pomalu jako když kočka jde v noci“.

Vplížit se někam pomalu a tiše, aby nás nikdo neviděl nebo nenápadně někudy projít.

4) „Ani myš neproklouzla / neproklouzne“.

Být dokonale střežený, obklíčený, a tak nepřístupný, neproniknutelný.

„Lù ãu như chuột chũi³⁶ phải³⁷ khòì“ (Zmatený / jako / myš / zahlit / kouř), „být zmatený jako když se kočku zahlit kouř“.

Myš, kterou obklopil kouř, nevidí a nemůže rychle uniknout. Při aplikaci na člověka je zdůrazněna jeho pomalost, zmatenost a neschopnost si vybrat správnou cestu.

5. 2. 4 KŮŇ

Pro člověka je velmi důležitým zvířetem. V době kamenné jej lidé lovili vedle mamutu, postupem času jej domestikovali a díky své síle se stal nepostradatelným pomocníkem člověka v mnoha druzích práce. Koňská srst bývá různě zbarvena, v lidových písních je oblíbený motiv vraného koně s černým zbarvením, častým je i bělouš neboli kůň s bílým až našedlým zbarvením. Kromě těchto dvou existuje ještě např. ryzák, sivák a hnědák, z názvů si jistě každý odvodí jejich zbarvení. Vedle pojmenování „kůň“ se ve frazeologii objevují i příbuzné názvy, např. kobyla, hřebec, klisna, oř, valach. U posledního pojmenování připomeňme třeba přirovnání „být líný jako valach“.

Kůň je sedmým zvířetem vietnamského zvěrokruhu. Jeho důležitost si také uvědomili lidé ve Vietnamu, i zde existovalo mnoho označení pro koně podle zbarvení a velikosti. Ceněné byly robustné rasy, které byly používány v bojích proti nepřítelům.

V českých přirovnáních se zdůrazňuje hlavně síla, rychlost, pracovitost i zvuky, které kůň vydává. Ve vietnamštině se nacházejí i přirovnání, která popisují kladné nebo záporné vlastnosti lidí na základě koňské vlastnosti, které nejsou bezprostředně vnímatelné smysly, např. „thăng như ruột ngựa“ (rovný / jako / střeva / kůň), doslovně „rovný jako koňská střeva“, toto přirovnání popisuje člověka, který říká i nepříjemné věci zcela otevřeně. Další přirovnání „mặt dài như ngựa“ (obličej / dlouhý / jako / kůň), „mít dlouhý obličej jako kůň“ je založeno na metafoře s koňským obličejem. Užívá se, když je někdo přichycen při činu a nestydí se za to.

³⁵ Druh myši podobným krtkům, lat. *Chimarrogale himalayica*, *Anourosorex squamipes*.

³⁶ Rejsek, lat. *Sorex araneus*, pro běžného Vietnamce je to druh myši.

³⁷ „Phải“ je modální sloveso „muset“, ale v tomto kontextu to znamená být obklopen.

1) „*Běžet / letět jako splašený kůň*“.

Běžet velmi rychle a bez dostatečné racionální kontroly.

„*Přihnát se / přiběhnout / být někde jako koni*“.

V reakci na výzvu nebo zprávu přiběhnout velmi rychle.

„*Chạy như ngựa vía*“ (*utíkat / jako / kůň / duše*), „*utíkat jako koňský duch*“.

Velmi rychle se pohybovat až do fyzického vyčerpání.

2) „*Bude tam jako na koni*“.

Když se někdo objeví velmi rychle.

„*Nhanh như ngựa*“ (*rychlý / jako / kůň*), „*být rychlý jako kůň*“.

Něco příjemného, radostného, prospěšného, co se velmi rychle objeví.

6. PŘÍSLOVÍ

6.1 VÝRAZY VĚTNÉ

Než pojednáme o příslovích, je důležité pohovořit o výrazech větných neboli o propozičních frazémeh. Přísloví sem patří, neboť mají větnou povahu. F. Čermák píše: „Propoziční frazém (a idiom) je každá aspoň binární ustálená kombinace slovních tvarů větné povahy, která je anomální v tom, že aspoň jeden z jejích diskrétních komponentů se v dané funkci a obvykle i významu vyskytuje jen v daném frazému (idiomu), popř. jen v několika málo dalších, obvykle strukturně svázaných.“³⁸ K propozičním frazémům tedy patří označení pro různou směsici výrazů, jako jsou např. známé citáty, fráze, hádanky, okřídlená slova, pořekadla, pranostiky, průpovídky, rčení, říkadla, spojení slov, úsloví a samozřejmě i přísloví.

6.2 KOMPONENTY

6.2.1 FORMÁLNÍ STRÁNKA KOMPONENTŮ

Podle F. Čermáka „komponenty propozičních frazémů tvoří: slova (resp. slovní tvary), klauze (závislé věty) a věty (samostatné). Čtvrtým typem komponentů je kolokace, která ale může mít hranice nejasné. Jasnější jsou jen tehdy, je-li daná kolokace ustálená a zřetelná.“

Nejdůležitější je komponent prvního typu, který je „základem všech jednotek, ať už složených, či jednoduchých. Vyskytují se tu slova všech slovních druhů, vedle synsémantik jsou tu nejčastější substantiva a verba. Největší skupinu představují slova krátká (dvoupísmenná), nejmenší slova dlouhá (třinácti-, čtrnácti- a patnáctipísmenná).“³⁹

6.2.2 SÉMANTICKÁ STRÁNKA KOMPONENTŮ

Frazeologie buduje své struktury na komponentech, které tvoří hlavně významy substantiv a sloves. „Výskyt sloves souvisí často s obecným typem jejich významu, podle slovníku SČFI 4 je nejfrekventovanějším sloveso být, které se tu objevilo 1261krát.“

Ze substantiv jsou zapojeny např. „komponenty mapující části lidského těla, vznikají tak typické somatismy (nejfrekventovanější je slovo oko). Z jiných konkrét, která obecně jako stavební kameny a komponenty převažují v celé frazeologii, tu má vysokou frekvenci slovo „člověk“. Nejčastějšími zde se vyskytujícími názvy pro zvířata jsou: „pes“ (73krát), „vůl“ (29krát), „prase“ (25krát - srov. podobně nejvyšší frekvenci psa u přísloví). Výraznější

³⁸ Čermák, F. a kolektiv, *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4 V výrazy větné*, Voznice, Leda, 2009, str. 1241.

³⁹ Tamtéž, str. 1243.

a nápadné je tu však ze substantiv zapojení abstrakt - k nejčastějším patří „slovo“ (171krát), „bůh“ (158krát) a „čas“ (154krát).⁴⁰

6.3 KLASIFIKACE STRUKTURNÍ

V této kapitole budou uvedeny podle slovníku SČFI 4⁴¹ hlavní struktury jednotlivých typů frazémů, především však propozičních. Struktury a jejich klasifikace vycházejí hlavně z povrchového, vnějšího zapojení slovních druhů.

I. Jednoduché věty (frazémy propoziční monosubjektové)

1. To je S / A / ADV / mono / prep- S: „*To je k smíchu.*“

Varianty zvl. s negací aj.: „*To není žádná věda.*“, „*Tím to hasne.*“

2. S-V: „*Pravda vítězí.*“

Varianty: V-part / mono aj.: „*Jen kvete.*“, „*Není zač.*“

3. S-V-S: „*Úsilí bylo korunováno úspěchem.*“

Další extenze a varianty: „*Kápní božskou!*“

4. S-V-A: „*Vzduch je čistej.*“

5. S-V-ADV: „*To hodně / něco pamatuje.*“

Varianty a extenze: „*Jde mu to jedním uchem tam a druhým ven.*“

6. ADV-V / mono-V: „*Pozdě bycha honit.*“

7. S-S: „*Mladost radost.*“

Varianty: „*Pro dobrotu na žebrotu.*“

Varianty interjekcí: „*Panna nebo vorel?*“

8. prepS-A-S / S-A / S-ADV / A-ADV aj.: „*Po účinku zlá rada.*“, „*Samá voda.*“, „*Malá domů.*“, „*Dobryho pomálu.*“

Varianty interjekcí: „*Husa jedna pitomá!*“

9. ADV-ADV: „*Zkrátka a dobře.*“

10. syn-syn: „*To tak!*“, „*No a?*“

„Jednotlivé struktury jsou orientační, lze je dál rozvádět do podtypů. Pro důležitost a častost se podívejme blíže na první typ začínající na „*To je...*“. Hlavní případy lze rozčlenit na⁴²:

⁴⁰ Čermák, F. a kolektiv, *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4 Výrazy větné*, Leda, Voznice, 2009, str. 1245.

⁴¹ Přejímáme strukturní klasifikaci i příklady podle F. Čermáka, str. 1256, 1257, 1258.

⁴² Čermák, F. a kolektiv, *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4 Výrazy větné*, Voznice, Leda, 2009, str. 1257.

a) **To je S:** „*To je bašta.*“

Subtyp **To je prep-S:** „*To je na draka.*“, „*To je pro kočku.*“

b) **To je A:** „*To je přesný!*“, i když častější v rozvinuté formě „*To je předem ztracený.*“

c) **To je mono:** „*To je prima!*“

II. Souvětí (frazémy propoziční monosubjektové)

„Je to typ poměrně málo rozšířený, ne však okrajový. Souvětňou podobu má 9 % všech frazémů, většina z nich je založena na kombinaci dvou klauzí.“⁴³

1. Typ bezspojkový je poměrně řídký, srov. „*Břich tlustý, leb pustý.*“, „*Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky odháním.*“

2. Typ spojkový je nejčastější, srov. „*Kdyby blbost kvetla, byl bys samý poupě.*“, „*Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí.*“ Časté je tu vyjádření důrazu nebo gradace, některé frazémy stavějí na rýmu. Připomeňme ještě častou, resp. obvyklou binární stavbu přísloví (srov. *Jak se z lesa volá, tak se z lesa ozývá.*) a to, že mívají podobu soudu.

3. Typ s imperativně-zvolací klauzí, často v kombinaci s oznamovací, je velmi nápadný, srov. „*Zavaž si botu, kecá ti jazyk!*“, „*Anka, vystrč praporek, hosti dou!*“

4. Iterativní typ různého složení, srov. „*Šup sem, šup tam, nám už je to všechno jedno...*“, „*A sme tam, kde sme byli.*“

5. Víceklauzový typ, složený z několika klauzí (souvětí), je vzácný a okrajový, srov.: „*Napij se, bratříčku, napij, napij se zhluboka, možná se nesejdeme od dneška do roka.*“

Obecný typ 2 frazémů polypropozičních, je formálně vytvářen multiplikací, kombinací různých jednovětých struktur z 1 I, je však krajně omezený a řídký, někdy vyjadřuje gradaci nebo kontradikci svého začátku, srov. mj. ještě:

„*Připravit! – Pozor! – Ted!*“

„*Každá věc má svůj konec – jenom jitrnice dva.*“

⁴³ Tamtéž.

III. Dialog (frazémy polypropoziční intersubjektové)

„Je to typ okrajový a formálně heterogenní, představují pro nutnou přítomnost dvou různých subjektů a mluvčích (A versus B) vlastně minimální dialog, srov. vedle korelovaných pozdravů níže ještě repliky různého typu“⁴⁴:

A: „*Pozdrav pámbu.*“ – B: „*Dejž to pámbu.*“

6.4 TRANSFORMACE

„Jde o přechod z jedné formy na druhé (při zachování téže funkce), nic gramaticky pravidelného tu není, podle pravidel nevznikají. Z množství jejich typů se zaměříme na typ transformačně mezirovinné.“⁴⁵

6.4.1 TRANSFORMACE MEZIROVINNÉ

„Tyto transformace postihují vztah mezi dvěma příbuznými frazémy, funkčně odlišnými, z nichž každý patří na jinou rovinu a z nichž lze jeden považovat za bázi (základní, výchozí) a druhý za transformaci z něj (jakýsi derivát), formálně a sémanticky s ním propojený, ne však totožný (nejsou to ani varianty).“⁴⁶

„Protože největší část propozičních frazémů je založena na větě, mají také nejsilnější transformační vztah k frazérům verbálním a komparačním (přirovnáním), ostatní jsou řidší: verbalizace má k sobě takto 4 % propozičních frazémů, komparativizace 4,8 %, nominalizace 0,4 % , partikularizace 0,58 %, adverbializace a adjektivizace jsou ojedinělé.“⁴⁷

Níže jsou uvedeny příklady frazeologických transformací⁴⁸:

Propoziční frazém → Verbalizace (verbální frazém)

„*S kým mám tu čest?*“ → „*mít tu čest*“

Propoziční frazém → Komparativizace (přirovnávací frazém)

„*To je dávka pro koně!*“ → „*to je dávka jako pro koně*“

Propoziční frazém → Nominalizace (nominální, substantivní frazém)

„*To je dávka pro koně!*“ → „*koňská dávka*“

Propoziční frazém → Adverbializace (adverbiální frazém)

„*Stalo se to v hodině dvanácté.*“ → „*v hodině dvanácté*“

Propoziční frazém → Adjektivizace (adjektivní frazém)

⁴⁴ Čermák, F. a kolektiv, *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4 Výrazy větné*, Leda, Voznice, 2009, str. 1258.

⁴⁵ Tamtéž, str. 1264.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Přejímáme příklady frazeologických transformací od F. Čermáka ze slovníku SČFI4, str. 1264-1265.

„*To volá do nebe*“ → „*do nebe volající*“

Propoziční frazém → Partikularizace (částicový frazém)

„*Čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv.)*“ → „*čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv)*“

„*Co když jo / V!?*“ → „*Co když (V)!?*“

6.5 PŘÍSLOVÍ V ČEŠTINĚ

„*Přísloví neb příslovka jest krátké a mrštné nějaké propovědění, v němž se jiné praví a jiné rozumí, tj., slova znějí o nějaké zevnitřní, tělesné, známé věci a namítá se jimi něčeho vnitřního, duchovního, méně známého.*“⁴⁹

Na základě strukturní a sémantické klasifikace řadíme přísloví mezi ustálené větné výrazy. Příslovími se už zabývalo mnoho lingvistů, ale i etnografů, kteří je dlouho studovali a snažili se o jejich utřídění. Tento útvar spadá do jazykovědné disciplíny zvané paremiologie, která zkoumá i jiné útvary jako jsou pořekadla, pranostiky aj.

O tematické členění přísloví se v minulosti pokoušel F. L. Čelakovský ve svém díle „*Mudrosloví národu slovanského*“ (1852). Toto dílo obsahuje 15 000 hesel z různých slovanských jazyků. Zde zavedl Čelakovský ještě rozlišení hesel na přísloví a pořekadla, která dnes striktně neoddělujeme. F. Čermák říká: „*Základní předpoklad, že oblast přísloví je už jasně vymezená, je ovšem sám o sobě sporný, zvláště na jejich periferii je mnoho přechodných případů.*“⁵⁰ Později se klasifikací přísloví ještě zabývali A. Tailor, M. Kuusi a G.I. Permjakov, který přišel s klasifikací založenou na podobnosti či opozičnosti. F. Čermák však říká, že „*možnosti sémantické klasifikace založené na podobnosti či opozičnosti významu jsou omezené a v zásadě nesmyslné, většina propozičních frazémů významnou synonymií nemá. Nelze tu zaměňovat širokou a vágní příbuznost tematickou se synonymií.*“

51

Vraťme se zpátky k G.I. Permjakovi, který kromě výše uvedené klasifikace dokázal ve své práci „*Grammatike poslovičnoj mudrosti*“, „že přísloví patří do sféry jazyka („*langue*“), tj. podle de Saussura do oblasti sociální instituce, a že posouvají pojmenovací možnosti jazyka až do roviny situace.“⁵²

⁴⁹ Komenský, J. A., *Moudrosti starých Čechů*, Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954, str. 29.

⁵⁰ Čermák, F. a kolektiv, *Slovník české frazeologie a idiomatiky, výrazy větné 4*, Voznice, Leda 2009, str. 1259.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Bittnerová, D., Schindler, F., *Česká přísloví - Soudobý stav konce 20.století*, Praha, Karolinum, 2003, str. 276.

Autoři v díle „*Česká přísloví - Soudobý stav konce 20.století*“ uvádějí: „Rozdílnost mezi příslovím, slovy a frazémem spočívá v tom, že přísloví nefungují jako znaky pro jednotlivé koncepty, ale pro koncepty složené nejméně ze dvou konceptů, tj. fungují jako znaky situací. Přísloví se dále liší od frazémů formou a jejím prostřednictvím také svými vlastnostmi. Přísloví představují celovětně ustálená spojení, která se obejdou bez přizpůsobení kontextu. Jsou proto smyslově soběstačná a nezávislá na konkrétní kontextové situaci. Frazémy jsou na rozdíl od nich větně neukončené a vždy potřebují doplnění z kontextu, aby se staly ‚gramatickými‘.“⁵³

Kromě F. L. Čelakovského se v minulosti příslovími zabývali J. Dobrovský ve sbírce „*Českých přísloví sbírka*“ (1804) a J. A. Komenský ve sbírce „*Moudrost starých Čechů*“ (1849). Přísloví obsažená v těchto sbírkách jsou však starobylá a většina z nich se už dnes neuzívá. Dále pak byly ve 20. století vydány sbírky V. Flajšhans (1911) a J. Zaorálka (1947), podle autorů díla „*Česká přísloví - Soudobý stav konce 20.století*“, ale „ani tyto sbírky nepředstavovaly výjimku. Flajšhans čerpal ze staročeských textů a nekladl si za cíl popsat slovní zásobu počátku 20. století. Zaorálek sice tuto snahu měl, avšak jeho práci poznamenaly dva nedostatky. Sbírkou jednak nezahrnuje téměř žádný nový materiál, nýbrž pouze excerpuje ze starších pramenů. A v „*Lidových rčeních*“ od Zaorálka se přísloví vyskytují jen v nepatrném počtu.“ Fond českých přísloví je tedy zastaralý a neúplný.

Rozvoj bádání o českých příslovích přišel až v 80. letech 20. století, iniciátory byli Z. Urban a F. Čermák. „Pod Urbanovým vedením, pak vznikla sbírka českých přísloví, kterou vypracovala Dana Bittnerová. Čermák byl mentorem stážisty Franze Schindlera, bohemisty z Frankfurtu na Mohanem“, jehož sběr přísloví byl založen na dotazníkovém šetření v rámci výzkumu z 90. let 20. století. Bittnerová a Schindler tedy sestavili soubor 11 151 přísloví odkazující na Čelakovského „*Mudrosloví*“ a sbírky Josefa Spilky, Dany Bittnerové a Franze Schindlera. Tento soubor byl vydán pod názvem „*Česká přísloví*“, druhého vydání vyšlo v roce 2003 pod názvem „*Česká přísloví - Soudobý stav konce 20.století*“

6. 5. 1 PŘÍSLOVÍ VE VIETNAMŠTINĚ

V dostupných sbírkách a slovnících „*Tục ngữ Ca dao Dân ca Việt Nam*“ („*Vietnamské přísloví, texty lidových písní a lidových písní*“) od Vũ Ngọc Phana, „*Từ điển Thành ngữ tục ngữ - Ca dao Việt Nam*“ („*Slovník vietnamských frazémů, přísloví a textů*

⁵³ Bittnerová, D., Schindler, F., *Česká přísloví Soudobý stav konce 20.století*, Karolinum, Praha, 2003, str. 276-277.

lidových písní“) od Việt Chương a „*Từ điển Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*“ („*Slovník vietnamských Frazémů/Idiomů a přísloví*“) od autorského kolektivu vedeného Vũ Dungem. Jde vždy o sbírky a slovníky, které zahrnovaly různé frazeologické útvary lidové slovesnosti. Všechny jsou abecedně seřazené, bez přihlídnutí ke konkrétnímu příslušenství k danému útvaru. Proto lze v některých případech jen velmi těžce vymezit jejich hranice.

Jedině v první sbírce nalezneme stručné výklady o teorii a struktuře přísloví. Autor se zde zmiňuje o jazykovědci Dương Quảng Hàmovi, který definuje frazémy a přísloví takto: „Přísloví musí mít kompletní význam, něco nám doporučuje nebo nám radí a frazémy jsou jen hotová slovní spojení, která slouží k vyjádření nějakého záměru nebo nějak ozvláštňeně popisují určitý stav.“⁵⁴

Tato definice však není jasná. Účinek frazémů a přísloví by byl v tomto případě stejný, protože i přísloví může s určitým ozvláštňením věci popisovat. Aby bylo možné přísloví a frazémy odlišit je třeba se zaměřit na jejich význam.

Lingvista Vũ Ngọc Phan říká, že „přísloví obsahuje nějakou myšlenku, poznání, zkušenosti, morálku a možná i kritiku. Frazémy jsou součástí věty, kterou mají lidé ve zvyku užívat, ale zpravidla nepředstavují ucelenou myšlenku.“ Srov. frazém „*áo rách, quần manh*“ („*roztrhaná košile, slabé kalhoty*“), oba objekty reflektují chudobu, ale kdo a proč je chudý, tu není jasné. Přísloví „*Chó cấn áo rách*“ („*Pes kouše roztrhanou košili*“), už odráží realitu, kdy pes vidí člověka, který má roztrhané oblečení, začne štěkat nebo ho dokonce kousne. V daném případě jde tedy o to, že je někdo chudý a ještě ho k tomu často potkává neštěstí.

Prostřednictvím přísloví vyvozují lidé ze svých poznatků a životních zážitků nejrůznější závěry. Proto jsou obsahem mnoha přísloví lidské zkušenosti z každodenní práce, z rodinného a společenského života. Jejich paleta je velmi bohatá a ustálená, protože se příslušné zkušenosti tradovaly z generace na generaci. Hospodářství Vietnamu je především založeno na zemědělství. To je proto častým pramenem nejrůznějších přísloví týkající se polních prací, zejména pěstování rýže a chovu zvířat a počasí.

Mezi další časté zdroje přísloví, vyplývající z konfucianismu⁵⁵, jsou mezilidské vztahy a každodenní život.

Co se týče gramatické struktury, jsou ve vietnamštině frazémy pouze slovní spojení a není to kompletní věta. Zatímco přísloví jsou vždy ucelenou větou.

⁵⁴ Vũ Ngọc Phan, *Tục ngữ Ca dao Dân ca Việt Nam*, Hà Nội, NXB Văn Học, 2000, str. 31.

⁵⁵ Vietnam je ovlivněn třemi hlavními myšlenkovými proudy: buddhismem, konfucianismem a taoismem. Do Vietnamu se dostávaly zhruba v době po začátku našeho letopočtu. Z těchto tří proudů zdůrazňoval konfucianismus nejvíce mezilidské vztahy.

Vietnamská přísloví mohou nabýt různé formy. Jednou z nich je následující věta, která má rýmovanou i nerýmovanou (vnitřní rým) a podobu, srov. „*Có tiếng không có miêng.*“ („*Je hlas, není odměna*), „*Có tât, giât mình.*“ („*Lekne se ten, který má černé myšlenky.*“). U druhého příkladu se vyznačené části rýmují. Mezi časté patří básnické formy typu dvojverší a dále formy jako „*lục bát*“⁵⁶ (*šest / osm*) a „*song thất lục bát*“ (*pár / sedm / šest / osm*), které mají svá rýmová pravidla.

6.6 PŘÍSLOVÍ S NÁZVY ZVÍŘAT

Ve své práci „*Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice (Tematický frazeologický slovník I)*“ charakterizuje E. Mrhačová přísloví jako „samostatné mikrotexty znakové povahy, jimž jsou vlastní základní vlastnosti FJ, tj. formální a obsahová ustálenost, závaznost a obraznost. Přísloví jsou plody lidové slovesnosti, obsahují zobecněnou životní zkušenost, lidovou moudrost našich předků, rady do života a mají výchovné poslání a mravní ponaučení.“

Ve své práci uvádí E. Mrhačová 93 přísloví a pořekadel se zooapelativem, tyto útvary však vzájemně neodlišuje a nechává na čtenáři, aby sám rozhodl, jestli v konkrétním případě převažují rysy přísloví nebo pořekadla.

Vydeme z prací budeme z práce E. Mrhačové, ze publikace od D. Bittnerové a F. Schindlera „*Česká přísloví – Soudobý stav konce 20. století*“ a ze „*Slovník české frazeologie a idiomatiky 4. Výrazy větné 4*“.

Pro představu uvádíme tabulku s názvy zvířat, které se v souboru „*Česká přísloví – Soudobý stav konce 20. století*“ objevují.

⁵⁶ Čísla ukazují na počet slabik veršů, které se pravidelně střídají

Tab. 2. - názvy zvířat v „Česká přísloví – Soudobý stav konce 20. století“

1. beran	21. hýl	41. kozel	61. medvěd	81. psí	101. srnec	121. vlčí
2. beránčí	22. chrt	42. kozlátko	62. mezek	82. psíček	102. straka	122. vlk
3. blecha	23. jalovice	43. krahulčí	63. motýl	83. psík	103. svině	123. volek
4. brabec	24. jehně	44. kráva	64. moucha	84. ptactvo	104. sysel	124. vosel
5. brouk	25. ježek	45. kraví	65. mucha	85. ptáče	105. šelma	125. vrabec
6. čáp	26. kačena	46. kravička	66. mravenec	86. ptáček	106. šlapák	126. vrána
7. čáp	27. kachní	47. kravský	67. myš	87. ptačí	107. štika	127. vůl
8. červ	28. kanárek	48. krkavec	68. myška	88. pták	108. telátko	128. výr
9. čuba	29. kapr	49. kůň	69. opice	89. rak	109. tele	129. zaječí
10. dobytek	30. karas	50. koníček	70. orel	90. ryba	110. telecí	130. zajíc
11. drak	31. kobyla	51. koňský	71. osel	91. rybička	111. tygr	131. zajíček
12. ptáček	32. kobylka	52. kuřátko	72. oslí	92. skřivánek	112. včela	132. zvěř
13. had	33. kocour	53. kuře	73. oslík	93. slavík	113. včelí	133. zvíře
14. hnida	34. kočka	54. kvočna	74. ovce	94. slepice	114. včelička	134. žába
15. holub	35. kohout	55. labuť	75. ovečka	95. slepička	115. včelka	135. živočich
16. holubice	36. komár	56. lašťovička	76. ovčí	96. slépka	116. vajíčko	
17. hovado	37. komoň	57. laštovka	77. páv	97. slípka	117. vejce	
18. hovězí	38. koňský	58. lev	78. pavouk	98. sokol	118. velbloud	
19. hříbě	39. kos	59. liška	79. pes	99. sova	119. vepř	
20. husa	40. koza	60. lví	80. prase	100. srna	120. veš	

Tab. 3. – příklady frekvence zvířat v příslovích ze souboru „Česká přísloví – Soudobý stav konce 20. století“

1. pes	87	8. koza	14	15. veš	7	22. ježek	3
2. kůň	77	9. ovce	11	16. medvěd	6	23. opice	3
3. pták	55	10. myš	11	17. blecha	6	24. páv	3
4. vlk	36	11. včela	10	18. vrabec	5	25. slavík	3
5. ryba	27	12. vrána	10	19. holub	4	26. sova	3
6. kočka/kocour	21	13. had	9	20. šelma	4	27. zvíře	3
7. osel	15	14. liška	7	21. žába	4	28. zvíře	3

Z tabulky jasně vidíme, že největší počet přísloví obsahuje opět zooapelativum „pes“, hojně tu jsou zastoupena zvířata domácí.

6. 7 ZOOAPELATIVA V PŘÍSLOVÍCH

V této kapitole budou uvedena nejfrekventovanější přísloví s názvy zvířat. Ani u přísloví s shody nebo podobnosti nehledají snadno, protože jsou v nich obsažené různé zkušenosti i lidová moudrost obou národů. Nejprve uvedeme české příklady z publikací „Česká přísloví – Soudobý stav konce 20. století“, *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice (Tematický frazeologický slovník I)* a ze „Slovník české frazeologie a idiomatiky 4. Výrazy větné“. Pak budou následovat vietnamská přísloví načerpaná ze slovníků „*Từ điển Thành ngữ Tục ngữ - Ca dao Việt Nam*“ („Slovník vietnamských frazémů, přísloví a textů lidových písní“) a „*Từ điển Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*“ („Slovník vietnamských Frazémů/Idiomů a přísloví“).

6. 7. 1 PES

U psa jsme narazili na značnou podobnost v případě těchto přísloví:

A)

„Pes je nejlepší přítel člověka“

Pes je věrný společník člověka a nikdy ho nenechá na holičkách.

„Každý pes na svém dvoře nejsilněji štěká.“

Doma je každý hrdina. Člověk se ozývá nejhlasitěji, když nad sebou cítí nějakou oporu.

„(Ať si) psi štěkají, karavana jde dál.“

Vývoj pokračuje, nelze mu bránit, ať si říká kdo chce, co chce.

„Život je pes.“

Život je tvrdý a s nikým se nemazlí.

„Starého psa novým kouskům nenaučíš.“

Člověk je na něco zvyklý a novým návykům se nenaučí, proto je zbytečné chtít po někom, aby změnil své návyky.

„Kdo se psy lehá, s blechami vstává.“

Pokud se budeme stýkat se špatnými lidmi, tak od nich dobré věci nenaučíme.

„Pes psa pozná.“

Lidé se stejnými charaktery jsou si vždycky k sobě blízcí.

„Mrtvý pes neštěká / nekouše“

Mrtvý člověk už nemůže nic prozradit.

„Pes, který štěká, nekouše“

Člověk, který o něčem stále mluví, hodně slibuje nebo vyhrožuje, nemusíme brát vážně.

B)

„Con chẳng chê cha mẹ khó, Chó chẳng chê chủ nghèo.“ („Děti si nestěžují na chudobu svých rodičů, takže ani pes si nestěžuje na chudobu svého pána.“)

Pes, který je věrný svému pánovi, i když ten je chudý a nemá pro něho dostatek jídla. Smyslem tohoto přísloví je kritika nevděčných lidí.

„Chó cậy gần nhà gà cậy gần chuồng.“ („Pes více štěká blízko domova a slepice více kdáká blízko kurníku“)

Člověk se doma ozývá hlasitěji, protože má v domově zajištěnou ochranu.

„Chó sủa mặc chó đờng ta ta đi.“ („Jen ať si pes štěká, stejně půjdeme cestou, kterou chceme.“)

Smysl tohoto přísloví je v tom, že pokud chceme dělat věci podle sebe a někdo nám to se nám to snaží překazit, tak nestojí za to, abychom si ho vůbec všímali.

„Chó cắn áo rách“ („Pes kouše roztrhanou košili“)

Vysvětlení viz kapitola 5.1.

6. 7. 2 KOČKA

V případě motivu kočky nacházíme podobnost jen u prvního příkladu.

A)

„Když kočka není doma, mají myši pré.“

Když není nadřizený na blízku, každý si dělá, co chce.

„Ráda kočka ryby jí, ale do vody se jí nechce.“

Toto přísloví vypovídá o někom, kdo má rád dobré věci, ale nechce se mu přičinit, aby je získal.

„Kočka dopadne vždycky na všechny čtyři.“

Šikovný člověk ze všeho vyvázne.

B)

„Mèo già lại thua gan chuột lắt.“ („Stará kočka nemá stejnou sílu jako mladé myši.“)

Stará kočka ráda odpočívá a spí, proto si mohou dělat myši v domě, co chtějí. To lze interpretovat tak, že mladí lidé jsou odvažnější než starší, kteří neradi riskují a spoléhají se raději na jistotu.

„Mèo khoe mèo dài đuôi, Chuột khoe nhỏ mình dễ chạy.“ (Kočka chválí svůj dlouhý ocas a myš chválí svoji rychlost.“)

Lidé, kteří se před ostatními sami chválí a neví, že se tím jen shazují. Z toho plyne ponaučení, že když má někdo talent, tak si toho lidé určitě všimnou, aniž by na to musel sám upozorňovat.

„Mèo cào không xé vách vôi.“ („Kočka neproškrábe zed.“)

Kočka sice má ostré drápy, ale zed' neproškrábe. Před tím, než něco uděláme, tak bychom měli vědět, jestli jsme toho vůbec schopni.

6. 7. 3 PTÁK / PTÁČE / PTÁČEK

U zooapelativa pták najdeme podobnost jen u druhého přísloví, poslední zooapelativum je vlaštovka, kterou jsme sem zařadili, protože se ve vietnamštině vyskytlo obdobné přísloví jen nepodstatně se lišící ve významu.

A)

„Ptáka poznáš podle peří/zpěvu.“

Povahu, typ člověka lze poznat z jeho zevnějšku, popř. i z toho, jak mluví.

„Každý pták zpívá, jak mu zobák narostl.“

Každý člověk svým jazykovým projevem prozrazuje svůj charakter, původ a vychování.

„Ranní ptáče dál doskáče.“

Kdo vstává a začne brzy pracovat, toho více vykoná.

„Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají/ pískají.“

Lidé, kteří si potřebují někoho získat, tak ho lákají pomocí nereálných slibů.

„Jedna vlaštovka jaro nedělá.“

Na základě jediného případu nelze dělat obecný závěr.

B)

„*Chim ra khỏi lồng không trở lại.*“ („*Pokud opustí pták klec, už se nikdy nevrátí.*“)

I kdybychom se o ptáka starali pečlivě, tak nám stejně uletí. Jde o kritiku lidí, kteří jsou nevděční. V nouzi jim pomůžeme, ale když dosáhnou úspěchu, tak na nás zapomenou.

„*Chim khôn thử tiếng, người ngoan thử lời.*“ („*Ptáka i člověka poznáme podle hlasu.*“)

Podle toho, jak člověk mluví, poznáme, zda je moudrý či ne.

„*Chim Trời cá nước ai được thì ăn.*“ („*Ptáci patří nebesům, ryby patří vodě, kdo je chytí, může je sníst.*“)

Pták patří nebesům a ryba patří zemi, není to ničí majetek, pokud je někdo chytí nebo uloví, tak patří jemu. Smysl přísloví spočívá v tom, že pokud muž a žena nejsou manželé, tak jsou volní. Pokud v sobě nachází zalíbení neměl by jim nikdo ve vztahu bránit.

„*Chim khôn lựa cành mà đậu.*“ („*Bystrý pták si vybere svoji větev.*“)

Inteligentní člověk si je schopný najít vhodné místo k bydlení.

„*Một con chim én không làm nên mùa xuân*“ („*Jedna vlaštovka jaro nedělá.*“)

Velký individuální úspěch nebývá zásluhou pouze jednoho člověka, ale více lidí.

6. 7. 4 KŮŇ

A)

„*Pro slíbené jed' na rychlém koni.*“

Lidé na své sliby rychle zapomínají, proto jim to musíme připomenout co nejrychleji.

„*Pozlacená uzda nedělá lepšího koně.*“

Člověk, který navenek vypadá hezky, nemusí být i duševně krásný.

„*Nemoc / Neštěstí na koni přijíždí, ale pěšky odchází.*“

Nemoc můžeme snadno chytit, ale těžko se jí zbavujeme. (I neštěstí může kdykoliv přijít a těžce se jej zbavujeme).

„*Darovanému koni na zuby nehled'.*“

Pokud dostaneme nějaký dar, tak bychom ho neměli hned kritizovat.

„*Kdo bývá na koni, bývá i pod koněm.*“

Dostaneme-li se rychle nahoru, můžeme se také rychle ocitnout dole.

B)

„*Ngựa hay chạy đường dài mới biết.*“ („*Až kůň uběhne dlouhou trať, tak pozná únavu.*“)

Pokud se s někým stýkáme jen krátce, nemůžeme ho dobře znát a tudíž nejsme schopni odpovědně říct, jaký je to člověk.

„Ngựa hay là ngựa bất kham.“ („I neposlušný kůň se dá vycvičit.“)

Pokud přinutíme neposlušného koně např. takového, který nechce cválat, aby se podřídil naší vůli, tak se nám nakonec „odmění“ tím, že poběží jak o život. V životě je to stejné. Pokud je někdo neposlušný, tak bychom ho neměli zavrhnout. Když zkusíme porozumět motivaci jeho neposlušnosti, může nám to pomoci přimět jej ke změně jeho chování.

„Ngựa Hồ⁵⁷ thương gió heo may.“ („Koni se stýská po severním větru.“)

Vyjádření stesku po rodném kraji.

„Một con ngựa đau, cả tàu bỏ cỏ.“ (Když trpí bolestí jeden kůň, ostatní koně nejedí seno.“)

Pokud trpí jeden člověk, tak ostatní s ním soucítí.

7. DRAK

Při porovnání symboliky zvířat jsme narazili na velké rozdíly v pojetí symbolu draka v české a vietnamské kultuře. Proto považujeme za zajímavé ukázat na několika konkrétních příkladech toto různé pojetí. Vzhledem k tomu, že v české kultuře nemá drak tak výraznou roli jako v kulturách asijských zemích, nenachází se v češtině mnoho přísloví ani přirovnání s dračí symbolikou. Z tohoto důvodu draka v českých přirovnáních ani příslovích nezmiňujeme.

Ve vietnamské kultuře je drak mytologickým zvířetem, které symbolizuje moc a sílu. Se symbolikou draka je spojen původ vietnamských panovníků, jak již bylo uvedeno v počáteční kapitole. Drak je pátým zvířetem vietnamského zvěrokruhu a ve vietnamské mytologii se chápe jako velmi prospěšné zvíře, naproti tomu v českém pojetí je drak nositelem zla. I jeho vnější podoba je v obou kulturách různá. Ve vietnamské mytologii má drak většinou jednu hlavu, dlouhé, protáhlé, šupinaté tělo. Traduje se, že drak je spojením krokodýla a hada. Oproti tomu má drak v českém pojetí hlav mnohonásobně víc, má také dlouhý ocas a je zeleně zbarvený. S drakem jsou v českých frazémeh spojeny vlastnosti jako obrovská síla, zuřivost, divokost. jak si ukážeme v následujících frazémeh. Srov. s pojetím draka ve vietnamských frazémeh.

A)

„Bojovat jako drak“.

Velmi zuřivě se bít.

⁵⁷ Kůň, který přišel ze severu.

„Je do všeho jako drak“.

Velmi výkonný a pracovitý člověk.

„To dítě je jako drak“.

Živé, neposedné dítě plné energie.

B)

„Con rồng cháu tiên“ („potomci draka a vnoučaty víl“).

Viětové tímto frazémem vysvětlují svůj původ.

„Đẹp như rồng bay phượng múa“ („krásný jako létající drak a tančící ohnivý strom“)

Nějaká krásná věc.

„Rồng đến nhà tôi“ („drak přišel na návštěvu k humrovi“)

Když přijde urozený a vzácný host k chudému člověku na návštěvu.

8. ZÁVĚR

Zvířata doprovázejí člověka už po tisíciletí. Během dlouhého soužití vyzoroval člověk mnoho charakteristických rysů jejich povah a projevů a na tomto základě konstatoval jisté znaky podobnosti s projevy lidskými. Proto se symbolika zvířat hojně vyskytuje ve frazeologii a idiomatice různých jazyků.

V této práci jsme ukázali příklady frazémů / idiomů, v nichž hrála roli vybraná zvířata a na nichž jsme demonstrovali, jakou roli hrály při vytváření paralel mezi zvířecím a lidským chováním, jak moc ovlivnilo spolužití s člověkem lidské myšlení. Kromě domácích zvířat se ve vietnamských frazémech poměrně často vyskytují zvířata mytická. Tato zvířata se však tak často neobjevují ve frazémech českých. Na domácí zvířata jsme se soustředili proto, že zde byly největší předpoklady nalezení paralelních struktur českých a vietnamských frazémů / idiomů jednak díky konstantním projevům zvířecího chování, jednak díky tomu, že pracovní úkony tradičních zemědělských společenství obou národů nutně vykazují příbuzné rysy.

Vietnamská kultura je ve srovnání s českou mnohem starší a vykazuje velké bohatství nejrůznějších útvarů lidové slovesnosti. Na druhou stranu je třeba přiznat, že toto veliké bohatství je zatím nedostatečně systematicky probádáno a zhodnoceno. To dává do budoucna domácím i zahraničním badatelům příležitost k rozvinutí široké výzkumné aktivity.

Přes fakt značné rozdílnosti a geografické odlehlosti české i vietnamské kultury práce ukázala, že v oblasti frazeologie lze najít řadu styčných bodů. Svědčí o tom řada uvedených konkrétních příkladů spojených s motivem psa převážně v kontextech označujících něco negativního. Značné shody se objevují i ve frazémech týkajících ve vzájemného vztahu psa a kočky. Druhá oblast s velkými podobnostmi v obou jazycích je frazeologie spojená s fenoménem koně. Odráží se v ní praktická užitečnost zvířete zejména při zemědělských činnostech i ve válečnictví tradiční české i vietnamské společnosti.

SEZNAM LITERATURY

- Bittnerová, D., Schindler, F., *Česká přísloví - Soudobý stav konce 20.století*, Praha, Karolinum, 2003.
- Čermák, F., *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*, Praha, Karolinum, 2007.
- Čermák, F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1 Přirovnání*, Voznice, Leda, 2009.
- Čermák, F. a kol., *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4 Výrazy větné*, Voznice, Leda 2009.
- Eberhard, W., *Lexikon čínských symbolů*, Praha, VOLVOX GLOBATOR, 2001.
- Hlavatá, L., Slavická, B., *Praktická vietnamština*, Praha, Fortuna, 2004.
- Komenský, J. A., *Moudrosti starých Čechů*, Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.
- Kol. autorů, *Dějiny Vietnamu*, Praha, NLN, 2008.
- Mai Ngọc Chu a kol., *Cơ sở ngữ học và tiếng Việt (Základy lingvistiky a vietnamského jazyka)*, Hà nội, NXB Giáo dục, 1997.
- Mrhačová, E., *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice*, Ostrava, Ostravská univerzita Ostrava, 1999.
- Olivová, L., *Zvířecí mýty a mýtická zvířata*, Praha, Academia, 2010.
- Trần Ngọc Thêm, *Recherche sur l'identité de la culture vietnamienne*, Hà Nội, NXB Thế Giới, 2003.
- Vasilijev, I., *Za dědictvím starých Vietů*, Praha, Etnologický ústav AV ČR, 1999.
- Việt Chương, *Từ điển Thành ngữ Tục ngữ - Ca dao Việt Nam* (Slovník vietnamských frazémů, přísloví a textů lidových písní), Đồng Nai, NXB ĐỒNG NAI, 1998.
- Vũ Dung a kol., *Thành ngữ và tục ngữ Việt Nam* (Slovník vietnamských frazémů / idiomů a přísloví), NXB VĂN HÓA - THÔNG TIN, 1998.
- Vũ Ngọc Phan, *Tục ngữ Ca dao Dân ca Việt Nam* (Vietnamské přísloví a texty lidových písní), Hà Nội, NXB Văn hóa Dân tộc, 2000.
- Zaorálek, J., *Lidová rčení*, Praha, Aurora, 1996.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Nguyễn Trí Thông, *Thử so sánh thành ngữ so sánh tiếng Pháp với các thành ngữ Nghệ An (Porovnejme francouzské přirovnávací frazémy s frazémy provincie Nghệ An)*, [online], 2010 [cit. 2011-07-25], Dostupné na <www.idr.edu.vn/diendannghiencuu/showthread.php?t=14152>.

Kopečná, E., *Zvířecí symbol ve středověku*, [online], Bakalářská práce, Brno, Masarykova univerzita - Filozofická fakulta, 2009 [cit. 2011-07-30], Dostupné na <http://is.muni.cz/th/217421/ff_b/EK_bc.txt>.